

'עם הפנים לתעסוקה' - שילוב במעגל העבודה של קבוצות אוכלוסיה שונות באמצעות תוכניות תעסוקה בחברה למתנ"סים - עקרונות ועשייה

גילה שורץ-שחר

אל מי מכוונת פעילותנו

החברה למתנ"סים, באמצעות המתנ"סים הפזורים ברחבי הארץ, פועלת זה כשני עשורים לשילוב של קבוצות אוכלוסיה שונות במעגל העבודה ולהתקדם בו.

הפעילות מתקיימת שנים בשני ערוצים עיקריים:

1. פעילות מקומית במתנ"סים המתקיימת תוך קיום שותפויות שונות בקהילות.
2. פעילות במסגרת פרויקטים ארציים המתקיימים בשותפות ובמימון גורמים חיצוניים דוגמת משרדי ממשלה, בעיקר משרד התמ"ת, משרד הרווחה והשירותים החברתיים ומשרד החינוך, הרשויות המקומיות וארגונים כגון תב"ת, ג'וינט ישראל, המוסד לביטוח לאומי ועוד.

הפריסה הארצית הרחבה של המתנ"סים מאפשרת עשייה נרחבת בקהילות מסוגי התיישבות שונים: ערים ושכונות בערים גדולות, עיירות, קיבוצים, מושבים, יישובים קהילתיים וכפרי מיעוטים. תכניות התעסוקה מתקיימות בעיקר בפריפריה הגאוגרפית והכלכלית-חברתית של המדינה, בקהילות שבהן שיעור הלא מועסקים גבוה במיוחד.

עשרות אלפי הגברים והנשים שהשתתפו לאורך השנים בתוכניות התעסוקה של החברה למתנ"סים והמתנ"סים, מייצגים את כל קבוצות האוכלוסייה בישראל, ובעיקר את תושבי הפריפריה הגאוגרפית והחברתית בארץ: יהודים ותיקים ועולים חדשים, צעירים ומבוגרים, חילוניים, דתיים וחרדים. פעילות רבה מתקיימת בקרב אוכלוסיית הערבים והבדואים. המשותף לכל קבוצות האוכלוסייה המשתתפות בתוכניות התעסוקה הוא ששיעור השתתפותם בשוק התעסוקה נמוך מהממוצע.

גילה שורץ-שחר היא מנהלת פיתוח ידע והכשרות במחלקה לתעסוקה והשכלת מבוגרים, החברה למתנ"סים. היא גם חברת הנהלה בהתאגדות לחינוך מבוגרים.

בתהליך הכתיבה של מאמר זה השתתף כל צוות המחלקה לתעסוקה והשכלת מבוגרים.

במונח 'קבוצות אוכלוסייה ששיעור השתתפותם בשוק התעסוקה נמוך' אפשר לכלול קבוצות אחדות:

1. קבוצות הנמצאות במצב של מעבר בין-תרבותי – דוגמת עולים חדשים, בעיקר מאתיופיה, בוכרה וקווקז, אולם גם ממקומות אחרים בעולם;
2. קבוצות הנמצאות במצב של ממשקים בין-תרבותיים – דוגמת החרדים והלא-יהודים: ערבים, דרוזים, בדואים.
3. קבוצות שחבריהן הם בעלי מאפיינים ייחודיים, לדוגמה: הורים יחידים, מובטלים 'כרוניים', מבוגרים מעל גיל 50 שאינם עובדים ואנשים עם צרכים מיוחדים – פיזיים, נפשיים, קוגניטיביים וחברתיים.
4. קבוצות אשר עקב תהליכים מאקרו-כלכליים במדינה נפלטו ממעגל העבודה, לדוגמה: חברי קיבוצים ומושבים שמשברים ושינויים בחקלאות מחייבים אותם לבצע שינוי תעסוקתי משמעותי. לגבי חברי הקיבוצים, נוסף על המשבר בחקלאות גם תהליך הפרטת הקיבוצים היווה מהפך בכל גישתם לעבודה – מעבודה לפי הוראות סדרן העבודה במשק לתעסוקה בשכר.

כל אחת מהקבוצות מתאפיינת מצד אחד בנקודות חוזק ומצד שני בחסמים – תרבותיים, קהילתיים ואחרים – המחייבים התייחסות ייחודית ורגישות תרבותית מצד העוסקים במלאכת ההכנה לתעסוקה ולשילוב בעבודה. שילוב אנשים מקבוצות אלה בעולם העבודה מהווה אתגר חברתי ותרבותי ומחייב התארגנות מיוחדת הן של העובדים הנקלטים בעבודה והן של המעסיקים. לדוגמה: בני +50 פנויים יותר לעבודה. בדרך כלל ילדיהם כבר בגרו, רובם סיימו כבר את חובת שירות המילואים בצבא, וניסיונם המקצועי רב. מצד שני – מעסיקים רבים נרתעים מלהעסיק עובדים מבוגרים, מסיבות שונות: חשש מהיעדרות כתוצאה ממצב בריאותי, ירידה בתפקוד וכו'. שינוי עמדות בקרב מעסיקים מהווה, לפיכך, נדבך חשוב בהשבת מבוגרים לעולם העבודה. נדבך נוסף קשור בדרך הראויה לכתיבת קורות חיים והכנת המבוגר לראיון עבודה; בשניהם יש להבליט את הניסיון העשיר, את הפניות לעבודה וכו'.

דוגמה נוספת ניתן לראות בכל הקשור בתעסוקת חרדים. תרבות התעסוקה בעולם החרדי עוברת בשנים האחרונות מהפכה של ממש, המוצאת את ביטויה במספרים גדלים והולכים של צעירים חרדים המשתתפים בשירות צבאי ושירות אזרחי, ושל מספרים גדלים והולכים של נשים חרדיות, ובמידה פחותה גם גברים חרדים, הנכנסים לשוק העבודה. הצלחה בתחום תעסוקת חרדים מחייבת אף היא פעילות בשני המישורים: בקרב המעסיקים ובקרב העדה החרדית. המעסיקים הקולטים עובדים ועובדות חרדים מחויבים בשינויים והתאמות לעובדים הנקלטים, והעובדים עצמם צריכים להתגבר על חסמים רבים – תרבותיים, קהילתיים ואפילו משפחתיים – בדרכם לשילוב בעבודה.

התפיסה התעסוקתית הקהילתית

התפיסה העומדת בבסיס העשייה בתחום התעסוקה והשכלת המבוגרים בקהילה היא **התפיסה התעסוקתית הקהילתית**.

פיתוח נושא התעסוקה בקהילה משמעו העלאת רמת התעסוקה בקהילה של הפרטים בה ומיצובם במקום גבוה יותר בחברה הישראלית, כל זאת תוך יצירת מחויבות קהילתית מתמשכת הבנויה מרבדים שונים: שינוי סדר העדיפויות הקהילתי, הקמת מנגנונים ומסגרות תומכי תעסוקה והתייחסות לפיתוח הקהילתי-כלכלי באופן כוללני.

לתפיסה זו כמה משמעויות:

- היא רואה את האדם **בתוך סביבתו החברתית**.
- על-פי תפיסה זו, נושא התעסוקה הוא עניינה של הקהילה כולה, ולפיכך על כל קהילה לפתח את הדרכים והכלים המתאימים לה ולתושביה, על מנת להגיע למיצוי אופטימלי של אפשרויות התעסוקה.
- התפיסה גם מזהה ומכירה בהשפעתם של **חסמים קהילתיים לתעסוקה**, לדוגמה: היעדר מנגנונים קהילתיים תומכי תעסוקה.
- התפיסה התעסוקתית-קהילתית קובעת כי יש לראות בקהילה **משאב ומקור לעוצמה** ולפתרונות בדרך להגדלת פוטנציאל התעסוקה, וזאת בניגוד למודלים אחרים המתמקדים אך ורק בחסמים אישיים ובפעולות פרטניות. בכך טמונה הרחבה משמעותית של היצע הפתרונות התעסוקתיים. אנו מאמינים כי אם נחפש את הפתרונות רק ברמת הפרט (הכשרה, השכלה וכו') מבלי שנתייחס לחסמים קהילתיים ולפתרונות קהילתיים (מנגנונים תומכי תעסוקה, מערך הסעות, מסגרות לילדי נשים עובדות וכו') – הרי אנו מצמצמים את היצע המענים העומדים לרשות מחפשי העבודה. סל המענים בנושא התעסוקה הוא רחב ומגוון. הגישה שעליה אנו נשענים היא **גישת המשאבים** הגורסת כי בכל קהילה ניתן למצוא משאבים רבים ונקודות חוזק משמעותיות שניתן לגייס לתחום התעסוקה.
- הקהילה מסייעת בהסרת חסמים כגון דעות קדומות, גישה חברתית שלילית לעבודה, מחסור בשירותים משלימים, אווירה כללית ומחסור בתמיכה מעשית, ובעידוד השתלבות של קבוצות אוכלוסיה שונות בעבודה.
- אוכלוסיות לא מועסקות נהנות במסגרת התעסוקה הקהילתית מחיזוק הביטחון העצמי שמקל על שילובן בעבודה.

לפי תפיסה זו:

א. איכות חייו, כפרטים, כמשפחות וכקהילה, תלויה רבות ביכולת הפרנסה של כלל תושבי הקהילה.

- ב. קיימת אחריות קהילתית לפרנסתו של האדם ולפיתוח ההון האנושי בקהילה.
- ג. לא ניתן להפריד את נושא הפיתוח הקהילתי מנושא פיתוח התעסוקה ביישוב ובאזור.
- ד. חוסנה של כל קהילה נשען במידה רבה על מצב התעסוקה של פרטיה.
- ה. לסטטוס התעסוקה של **האדם** יחסי גומלין והשפעה הדדית על כל מעגלי חייו האחרים: פרנסה, משפחה, חינוך, בריאות, השכלה ותרבות הפנאי. כל אלה נושאים שבמהותם נתונים לטיפול הקהילה.
- ו. מצב התעסוקה והאבטלה **ביישוב ובקהילה** משפיע על נושאי רווחה, פשע, בריאות וכד' ומושפע מהם כאחד.

תעסוקה ברשות המקומית

השאיפה היא שברשויות המקומיות יתייחסו אל התעסוקה כאל אחד התחומים שעליהם מופקדים ואחראים אנשי הרשות, ממש כמו חינוך, רווחה, תברואה ונושאים אחרים, ושיקצו לתחום תקציבים ראויים.

הרשות המקומית אף נהנית מכך שעם הגידול במספר המועסקים, מספר משלמי המיסים (גם אם מופחתים) גדל, והכוחות של המשפחה באים לידי ביטוי בהיבטים של קידום המשפחה, הסביבה והקהילה. חיזוק התעסוקה בתחומי הרשות מביא בהכרח לשיפור בנושאים אחרים שבאחריות הרשות המקומית, כגון ירידה במספר האנשים הנזקקים לשירותי הרווחה והבריאות, ירידה בשיעור הפשיעה ועלייה ברמת החינוך.

בכל תוכניות התעסוקה המופעלות על-ידי החברה למתנ"סים מושם דגש רב על עבודה מתוך רגישות תרבותית וחברתית, תוך התאמה מרבית של כל פעילות לקבוצות האוכלוסייה המשתתפות בה.

הפרקים הבאים מציגים בקצרה את התוכניות¹:

1. 'אשת חיל'

התוכנית פותחה בג'וינט בשנות ה-90 של המאה הקודמת עבור נשים יוצאות אתיופיה. עם הזמן התרחבה אוכלוסיית-היעד, ובג'וינט תבת התפתח המודל בהתאמה תרבותית לאוכלוסיות השונות – יוצאות קווקז ובוכרה, נשים ישראליות מפריפריה חברתית ונשים מהחברה הערבית.

בשלב הבא החלתהליך ההטמעה של התוכנית בממשלה. משרד הרווחה הוא המוביל את התוכנית, ובהליך מכרזי הוא בחר בחברה למתנ"סים להפעיל אותה.

1 המאמר מתייחס לפעילות של החברה למתנ"סים עד סוף 2012. בינתיים חלו שינויים בחלק מהתוכניות ובגופים המפעילים אותן.

אשת חיל היא תוכנית-דגל בתחום תעסוקת נשים. ייחודה בכך שהיא עוסקת בפיתוח התעסוקה בקרב אוכלוסיות נשים הנמצאות במעבר בין-תרבותי והנתקלות בחסמים תרבותיים המונעים מהן שילוב בתעסוקה או, לחילופין, שילוב בתעסוקה מקדמת.

במונח 'מעבר בין-תרבותי' הכוונה היא למעבר לחיים בסביבה מודרנית של אדם השייך על-פי רקעו לתרבות מסורתית המאופיינת במבנה משפחתי פטריארכאלי, שבו מוקצים תפקידי מגדר ברורים לגבר ולאישה לאור דפוסי תרבות וקהילה שהחברה הקרויה מודרנית נוטה להתרחק מהם.

תוכנית אשת חיל שמה לה למטרה לסייע בהשתלבות אופטימלית של נשים במעבר בין-תרבותי, תוך כיבוד אורחות החיים הישנות, בזכות השילוב של הפעלת מודל מקצועי מוכח ורמה גבוהה של ההון האנושי, התוכנית מצליחה לסייע לנשים רבות בכניסה לתעסוקה, ובד-בבד משפיעה לטובה על מעגלים אחרים.

התוכנית הופעלה על ידי החברה למתנ"סים מאז אוגוסט 2008 עד 2013 ומתבצעת כיום בביותר מ-30 קבוצות. בשנה הבאה היא תתרחב ותפעל ביותר מ-60 קבוצות.

נשים בנות העדה האתיופית ביפו במהלך קורס אוריינטציה לגיל הרך

2. 'השלמת השכלה תומכת תעסוקה'

זוהי תוכנית להשלמת השכלה למובטלים ומובטלות, הורים יחידים, במימון ובשיתוף משרד החינוך – האגף לחינוך מבוגרים, ומשרד התמ"ת – האגף לאוכלוסיות ייחודיות, שירות התעסוקה והאגף להכשרה מקצועית ומשרד ראש הממשלה.

במסגרת מכרז רשימה שפרסם משרד החינוך, אגף חינוך מבוגרים, ושבזכותה החברה בשנת 2008, החברה למתנ"סים מקיימת תוכניות להשלמת השכלה תומכת-תעסוקה לאוכלוסיות מגוונות ברחבי הארץ: לעולים מאתיופיה, לישראלים ותיקים ולנשים ערביות.

המשתתפים, בעלי השכלה על-יסודית חלקית מתאימה, לומדים לתג"ת ולתעודת גמר תיכון. משתתפים שהשכלתם הייתה נמוכה יותר לומדים במסלול להשלמת השכלת יסוד או לרמת השכלה של "י כיתות.

מטרת התוכנית היא תעסוקתית – משמע, לאפשר למסיימי תג"ת להשתתף בקורסים מקצועיים מתקדמים של תמ"ת או לפתוח את הדרך להשכלה גבוהה. לאחרים – העלאת רמת ההשכלה ונתנת סיכוי טוב יותר למצוא עבודה איכותית ולהתקדם במקומות עבודתם.

3. מעברים – מרכזי תעסוקה קהילתיים

זוהי תוכנית לפיתוח תחום התעסוקה במגזר הכפרי. היא צמחה מ'השטח': מהצורך המקומי של שירותי הרווחה והמתנ"סים המקומיים. התוכנית הופעלה על-ידי החברה למתנ"סים בשער הנגב החל משנת 2000, ובהיקף ארצי החל משנת 2006. גיוינט תבת מימנה את הפיתוח של התוכנית ואת הרחבתה בשותפות עם משרד הרווחה - השירות לעבודה קהילתית והמועצות האזוריות.

בסוף שנת 2011 הוטמעה התוכנית במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, שמפעיל אותה יחד עם משרד התמ"ת וגיוינט תבת.

תוכנית מעברים היא תוכנית קהילתית לקידום ופיתוח התעסוקה במגזר הכפרי בכל רחבי הארץ – בקיבוצים, מושבים, יישובים קהילתיים, כפרים ערביים ויישובים בדואים.

מטרת העל של התוכנית

הגדלת פוטנציאל ההתפרנסות של הפרט והקהילה, חיזוק וייצוב הקהילות דרך הטיפול בפרנסה וגיבוש ומיסוד מסגרות הפעלה יציבות לטווח הארוך.

ערכי היסוד של התוכנית

- אחריות הרשויות לנושא התעסוקה בתמיכת משרדי הממשלה.
- מחויבות הדדית – שלטון מקומי וממשלתי
- מקצועיות
- אספקת מגוון שירותים לפרט
- מגוון תוכניות התערבות בקהילה
- פעילות אזורית ומקומית

- איתור פעיל של המשתתפים בתוכניות התעסוקה השונות.

התוכנית מהווה מסגרת ארגונית בת-קיימא לקידום תעסוקה, לאיגום משאבים וליצירת תשתית יציבה. היא רואה בחיזוק הקהילה ולכידותה מטרה חשובה, ולפיכך פועלת לשיפור יכולות ההתפרנסות של חברי הקהילה.

תוכנית מעברים מתקיימת במרכזי תעסוקה אזוריים הפועלים בשותפות בין מועצות אזוריות וגורמים מקומיים וארציים. היא מושתתת על חיזוק הסולידריות התעסוקתית של מעסיקים לטובת כל תושבי האזור, ורואה במעסיקים חלק בלתי נפרד מהמאמץ הקולקטיבי לקידום התעסוקה והפרנסה באזור. תפיסת העבודה של מרכזי מעברים הינה מתן מגוון רחב של מענים והתאמתם באופן שוטף לצרכים הייחודיים והמשתנים של המגזר הכפרי, תוך תיווך בין עולם התעסוקה למחפשי העבודה.

פעילות היחידה הערבית במסגרת תוכנית 'מעברים'

לאור שיעור ההשתתפות הנמוך בשוק העבודה של החברה הערבית, הוקמה במסגרת תוכנית מעברים יחידה ערבית.

היחידה הוקמה על מנת לפתח תכניות לשילובן בעבודה של אוכלוסיות המרוחקות משוק העבודה ולקדם עובדים עניים הנמצאים בתת-תעסוקה, במטרה להוציאם ממעגל המצוקה והעוני. שני מרכזי 'מעברים', **מעברים בעמק ו-מעברים גליל מערבי**, הפעילו יחד, החל משנת 2008, מערך שירותים לאוכלוסיית הכפרים הערביים המשתייכים למועצות האזוריות. היחידה אחראית על אספקה, פיתוח והתאמת השירותים המוצעים לאוכלוסייה לצרכים ולאפשרויות התעסוקה במקום.

4. 'צעירים בונים' ישראל

זוהי תוכנית תעסוקה, הכשרה והשלמת השכלה המיועדת לצעירים הנמצאים במצבי סיכון, בעלי השכלה נמוכה, שאינם לומדים ואינם עובדים.

השותפים לתוכנית הם: המוסד לביטוח לאומי, הקרן למפעלים מיוחדים, משרד הרווחה והשירותים החברתיים – השירות למתבגרים, צעירים וצעירות, משרד החינוך, עמותת צבי – צעירים בונים ישראל, המשרד לפיתוח הנגב והגליל, משרד התמ"ת – האגף להכשרה מקצועית, משרד השיכון, קרן גלנקור ואחרים.

תוכנית 'צעירים בונים' החלה לפעול בארה"ב בשנת 1978. בשנת 2010 החלה התוכנית לפעול גם בישראל.

היא כוללת:

1. תחום תעסוקתי/כלכלי – התחום בנוי מחמישה רכיבים: השלמת השכלה ל-12 שנות לימוד והקניית מיומנויות יסוד ללימוד מקצוע; הכשרה מקצועית עיונית ומעשית; הקניית כלים של יזמות עסקית; חונכות אישית; השמה בעבודה.

2. תחום חברתי/קהילתי – התחום בנוי משלושה רכיבים: פיתוח מעורבות אזרחית; בניית נכסים מוחשיים בקהילה; פיתוח מנהיגות.

5. 'ריאן' – מרכזי תעסוקה ליישובים הבדואים בנגב

זוהי תוכנית ממשלתית, המתבצעת בשותפות עם ג'וינט ישראל. החברה למתנ"סים זכתה בשנת 2009 במכרז להקמת מרכזי תעסוקה אזורי ומרכזים יישוביים ביישובי הבדואים בנגב. בתחילת שנת 2013 עברה התוכנית להפעלה ישירה של ג'וינט ישראל.

תיאור התוכנית

'תוכנית ריאן' מטרתה שילוב וקידום החברה הבדואית בנגב בעולם העבודה. מטרת-העל שלה – לשלב את האוכלוסייה הבדואית בשוק העבודה על-ידי טיפול בסוגיית התעסוקה על כל היבטיה. התוכנית מתנהלת כשותפות בין ממשלת ישראל, משרד התמ"ת ותבת – ג'וינט ישראל. שותפים עיקריים נוספים הם האגודה לקידום ועידוד מרכזים קהילתיים והמתנ"סים ביישובים השונים, הרשויות המקומיות, המשרד לפיתוח הנגב והגליל, משרד ראש הממשלה והמתנ"סים ביישובים.

מטרות המרכז

- הגדלת מספר הבדואים המשתלבים בעבודה שכירה ובעסקים עצמאיים.
- שיפור המסוגלות התעסוקתית של בדואים להשתלב בעולם התעסוקה.
- הגדלת פוטנציאל ההכנסה של יחידים ומשפחות בדואיות.
- שיפור יכולת ההתמודדות של המשפחות והיישובים לטפל בסוגיות תעסוקה של בני המשפחה/תושבי היישוב.
- הגדלת היצע העבודה השכירה עבור האוכלוסייה הבדואית.

תחומי פעילות במרכז ריאן

לשם יצירת שינוי חברתי מקיף בתחום התעסוקה בחברה הבדואית, נדרשת התערבות כוללת ברמת הפרט, הקהילה, האזור ואף בקרב מעסיקים. מרכז ריאן מאפשר התמודדות עם החסמים הקיימים, העלאת נושא התעסוקה לסדר היום הציבורי ויצירת שינוי תודעתי בקרב המשתתפים.

מרכזי ריאן מציעים שירותים מגוונים ומקיפים בתחום התעסוקה, בהם:

- השמה במקומות תעסוקה בהתאם לנטיות הפרט וצרכי שוק העבודה.
- אימון אישי תעסוקתי המיועד לקידום הפרט לתעסוקה ההולמת את כישוריו.
- שירותי פיתוח קריירה: אבחון נטיות וכישורים, סדנאות הכנה לעולם התעסוקה, עברית תעסוקתית, מיומנויות מחשב, אימון אישי, השלמת השכלה ועוד.

- **הכשרות מקצועיות:** מגוון הכשרות למקצועות מתקדמים ונדרשים.
- יצירת **שותפויות** מרחביות ומקומיות, לשם קידום שינוי תודעתי ברמת הפרט, הקהילה והמעסיקים.
- בניית מערך קשרים עם **מעסיקים** מקומיים ואזוריים לשם קידום העסקת בדואים.
- ייזום **תכניות העסקה ייחודיות** וניהולן, תמיכה בקידום תוכניות פיתוח כלכלי יישובי ואזורי.
- פיתוח קהילות מקומיות ויצירת **רשתות קהילתיות** תומכות תעסוקה.

'רשת של רשתות'

הרשת המשתפת ביישוב הבדואי חורה – התייחסות ייחודית למבנה הקהילה הבדואית

ביישוב הבדואי חורה שבדרום התפתח מודל קהילתי ייחודי של רשת חברתית: הרשת המשתפת.

חברי הרשת הם אנשים הנמצאים בעמדות מפתח ביישוב ושנבחרו על-פי ייצוגם את היחידות הקהילתיות השונות בתוך היישוב – שבטים וחמולות. הנציגים ברשת מקשרים בין המרכז לבין כלל האוכלוסייה ביישוב ומהווים שותפים מלאים לעשייה ולתהליך השינוי התעסוקתי.

מהניסיון שנצבר במרכז ריאן (לשעבר 'מעברים') בחורה בשנים האחרונות, עולה שהפער הקיים בין היצע המשרות שישנו בשוק העבודה לבין הביקוש מצד הבלתי משולבים באוכלוסייה הבדואית הוא עצום, ויש צורך בניצול משרות במהירות מרבית על מנת 'לא לפספס' הזדמנויות.

בכדי להגיע לכל פרט ופרט ביישוב ולחולל שינוי מהותי במצב הקהילתי התעסוקתי ברמת היישוב, בחר המרכז לפעול בדרך של בניית רשת חברתית – הרשת המשתפת – מודל שהוכיח את עצמו כיעיל ביותר. הרשת המשתפת מבוססת על עקרון שיתוף האוכלוסייה לאורך כל התהליך ורתימתה להבנייתה של סולידריות חברתית תעסוקתית סביב פיתוח הפרט והקהילה.

הרשת המשתפת נבנית בצורה שתייצג את כל היחידות הקהילתיות הקיימות בתוך היישוב, במטרה להגיע לכל שכבות האוכלוסייה. תהליך השיתוף מתחיל כבר מהשילבים הראשוניים של הפעולה בתוך היישוב.

המרכז משתף את חברי הרשת בקשיים, בחסמים בחזקות. כך שהרשת מהווה זרוע קהילתית שתומכת במרכז הן ברמת ההיגוי, הייעוץ, הליווי והן ברמת התכנון והיעיצוב של המודעות לסוגיית התעסוקה.

6. רשות מקדמת תעסוקה, השכלה וקהילה

זוהי תוכנית לפיתוח תשתיות קהילתיות בתחום התעסוקה בערים ועיירות פיתוח. פיתחנו כאן מודל עבודה חדשני לפיתוח תחום התעסוקה ברשות המקומית בזיקה לתהליכים של פיתוח כלכלי ותוך מתן מענים למגוון אוכלוסיות מוחלשות הנמצאות מחוץ לעולם העבודה. תוכנית רשות מקדמת תעסוקה השכלה וקהילה החלה לפעול בשנת 2005 כמנהלת תעסוקה במשרד התמ"ת, בשיתוף ג'וינט ישראל, תוך התמקדות בהקמת פרום עירוני ואיגום משאבים יישובי בנושא התעסוקה במספר יישובים.

עם הקמת תב"ת בשנת 2006 היא לקחה על עצמה את תהליך הפיתוח של מודל עבודה ברשויות מקומיות, שמטרתו מיקוד האחריות בתחום התעסוקה ברמה המקומית. ההובלה היא של הרשות המקומית, בשיתוף משרדי הממשלה: משרד הכלכלה, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד השיכון-אגף שיקום שכונות, משרד ראש הממשלה והחברה למתנ"סים כמפעילה ארצית של התוכנית.

התוכנית הוטמעה במשרד הכלכלה. המשרד המשיך והפעיל אותה באמצעות החברה למתנ"סים. החל משנת 2014 התוכנית תופעל באמצעות שירות התעסוקה.

תחומי הפעילות המרכזיים של התוכנית:

- א. ביסוס תשתית עירונית המפתחת את תחום התעסוקה.
- ב. מתן שירותים תעסוקתיים לאוכלוסיית דורשי העבודה ביישוב.
- ג. פיתוח מעורבות קהילתית לשם פיתוח התעסוקה ויצירת סולידריות תעסוקתית.

מודל העבודה ביישוב

על-פי שלושת תחומי העבודה העיקריים של תוכנית רשות מקדמת תעסוקה בעיר, נבנה מודל העבודה היישובי הכולל מרכיבי כוח אדם, פעילות ותשתיות. קיימת שונות בין היישובים במודל הפעולה. השונות מושפעת מגודל היישוב, האוכלוסייה ושיתופי פעולה מקומיים. התוכנית היישובית מורכבת משלושה רכיבים: כוח אדם, פעילות ותשתית פיזית. מרכיב כוח אדם הוא ליבת התוכנית, היות הצוות המקצועי מבצע את מירב הפעילות בתוכנית (כמפורט להלן), הן בהיבט הפרטני והן בהיבט הקבוצתי.

שותפים:

שותפים ברמה הארצית – משרד התמ"ת, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד השיכון-אגף שיקום שכונות, משרד ראש הממשלה-הרשות לפיתוח כלכלי חברתי במגזר הערבי תב והחברה למתנ"סים כגוף המפעיל של התוכנית.

שותפים ברמה המקומית – השותפים הארציים, הרשויות המקומיות המתנ"סים והגופים המפעילים, הרשות לפיתוח הנגב והגליל וגופים מקומיים נוספים.

פעילות תעסוקה ויזמות לנשים חרדיות – רשות מקדמת תעסוקה השכלה וקהילה בעכו

כחלק מהמאמצים לשלב נשים חרדיות בפעילות לתעסוקה ויזמות נפתחה לאחרונה תוכנית הכשרה ייחודית בתחום התדמיתנות והטקסטיל. היוזמה הועלתה כמענה לצורך מהשטח לפעילות התואמת את אורך החיים הייחודי של נשים מהקהילה החרדית בעיר. תוכנית ההכשרה כוללת יזמות עסקית והעצמה כאשר המטרה היא להקנות לנשים מקצוע בעל אופק תעסוקתי. הקורס בהנחיית מט"י גליל מערבי מתקיים בעיר עכו במהלכו יילמדו הנשים את יסודות התדמיתנות, מידות, עיצוב והפעלת עסק ביתי. בתוכנית משתתפות 13 נשים חרדיות בגילאי 25-50 המעוניינות לרכוש מקצוע לחיים או להגדיל הכנסה.

תוכנית זו ואחרות לקידום התעסוקה הן חלק מתוכנית העבודה השנתית של רשות מקדמת תעסוקה השמה דגש לקרב לעולם העבודה אוכלוסיות אשר אינן משולבות

סיכום – עם הפנים לעתיד!

תחום התעסוקה וההשכלה תומכת התעסוקה בחברה למתנ"סים ממשיך להתפתח ולצמוח. יותר ויותר מתנ"סים רואים בתחום שירות רלוונטי וחיוני לפרטים ולקהילות בהן הם פועלים,

ומפעילים תוכניות לקהלים שונים ומגוונים. אנו מניחים תשתיות תעסוקתיות קהילתיות ביישובים שונים על-פי מודלים שהוכחו כמצליחים.

תפיסת הקשר שבין השכלה לבין תעסוקה הולכת ומעמיקה בתודעת העוסקים במלאכה, ובימים אלה שוקד צוות המחלקה לתעסוקה והשכלה תומכת תעסוקה על הרחבה והטמעה של המודל ('תעסוקה זה העסק שלי'), ועל פיתוח תכניות לקהלים נוספים, דוגמת תוכניות להכנת בני נוער וצעירים לעולם התעסוקה ולחיים בוגרים.

שותפים ממשלתיים ומקומיים נרתמים ומצטרפים לעשייה ובכך מאפשרים הרחבה משמעותית של הפעילויות. אנו מקוים שהתחום יתרחב ויצמח ויהווה כר להתנסויות חדשות שיובילו לעוד ועוד פתרונות תעסוקתיים לפרט ולקהילה.

נספח – סיפורו של נער בעל תסמונת אספרגר

דן (שם בדוי) – ילד פיות אמיתי / חנה קליין מרכז הון אנושי כרמיאל
'יש בחור צעיר עם תסמונת אספרגר שאמו מבקשת עזרה מאתנו, תבדקי אם את יכולה לשלב אותו בקורס'. כך זרקה לי איריס מנהלת המרכז (הון אנושי בכרמיאל). הימים הם ימי סוף חודש אוגוסט ואני טרודה קשות בסיום המיונים, שנערכו לקראת פתיחתו המרגשת של קורס ייחודי במינו: 'גולשים בעסקים לנכים'.
אספרגר? התחדדה שמיעתי... מוצפת כולי בזיכרון ספרו המרתק, של מארק הדון, 'המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה'. דמותו של הנער האוטיסט הגאון, שריגש אותי עד דמעות עלתה במוחי.
על אף שההרשמה נסגרה, משהו בתוכי סימן לי שיש לי פה התאמה והזדמנות. טלפון אחד לאם וצנחתי למציאות:
לא, הוא במסגרת עכשיו... לא רוצה לבלבל אותו... כן, נכון, הוא אוהב מחשבים והוא מחונן אבל... ביום הזה יש לו חוג...
סגרתי את הטלפון עם תחושה של החמצה.
אלא מה? על אותה משבצת של בקשת עזרה, הגיעו השניים למרכז ושוכנעו לבסוף לרשום את דן לקורס. עוד שלושה ימים מתחיל הקורס...
למי שלא מכיר, תסמונת אספרגר הינה הפרעה התנהגותית מיוחדת. מי שלוקה בה סובל מקשיי תקשורת וקשיים באינטראקציה חברתית. לבעלי התסמונת יכולות מילוליות טובות, אולם השפה שהם משתמשים בה תבניתית. יש להם קשיים בהבנה של תקשורת לא מילולית (שפת גוף, מחוות, אינטונציות), והם מתקשים בהבנת ביטויים דו-משמעיים, מטפורות וכיו"ב. הם אינם קוראים את המפה החברתית ועלולים להגיב לסיטואציות שאינם מבינים באופן מוגזם ולא הולם, ולהתקשות ביצירת קשרים בינאישיים. הם מתקשים להביע את רגשותיהם או להבין את רגשותיו של הזולת ומחשבותיו.
וכך פגשתי את דן לראשונה, בחור צעיר גבוה, יפה, סגור בעצמו ועונה לקונית לשאלות שנשאל. נכבשתי בקסמו.
כך התחיל דן את מפגשי הקורס, על תקן מתבונן שעונה לקונית לשאלות. עם הזמן נוצרה קבוצה חמה ומגובשת שחבריה תמכו זה בזה וקידמו זה את זה. כיתה מעניינת, שבה מתורגמנית בשפת הסימנים יושבת לצד קלדנית שמקלידה כל מילה שנאמרת על מסך נוסף, קביים נשענות על קיר ושוררת אווירה מחבקת. דן יושב בסוף הכיתה בקצה ושותק... מי שיציץ למסך המרצד מולו יגלה שדן בונה אתר בדרך ייחודית משלו (:). מתקדם בהרבה מהנלמד בקורס, משתמש בשפת מחשב ובטכנולוגיות שעדיין לא נלמדו. פעמיים בשבוע דן פוגש את החברים ללימודים, ועם הזמן מתחיל להיווצר קשר, קשר של אהבה, תקשורת שמובעת בהפגנות חיבה עדינות מחברי הקבוצה אל דן. ככל שעובר

הזמן דן מגיב לזה בהפגנות חיבה משלו – מכין עוגת קרם מפוארת במו ידיו לקבוצה. מסכים להחליף מילים בהפסקות. מביע את דעתו החכמה בשיעורים, ואף מצחיק את חברי הקבוצה בתובנות חדות ושנונות.

באחד המפגשים שאלתי, האם יסכים לקבל ממני חיבוק כמו שאר חברי הקבוצה? בחיוכו הביישני והמקסים הושיט אלי יד ושאל, לחיצה תספיק? התרגשתי עד דמעות גם למחווה זו.

דן לא מחמיץ אף פגישה, מתחזק ומקבל ביטחון במהלך הקורס ומפגין יכולות מצוינות בחומר הנלמד. בשיחה עם אמו מסתבר שדן יוצר שינויי אמת בחייו ורואה את עתידו בתחום המחשוב. כן, היא זוכרת שאמרה שאולי לא כדאי... ושיש לו יותר מדי מחויבויות... היום היא יודעת שהמחויבות האמתית שלו באה מהלב – המחויבות לעצמו. בעלי תסמונת אספרגר יכולים להיות מומחים בתחום מסוים, בזכות הזיכרון המעולה שלהם לפרטים. התמחות ייחודית זו יכולה להיות פתח לשיפור תפקודם החברתי, ולעתים אף להוביל לקריירה מדעית או אמנותית יוצאת דופן.

את המאמר הזה כתבה חנה קליין במהלכו של קורס 'גולשים בעסקים לנכים', בסיום קורס גולשים חיברתי את דן לגורם מקצועי בתחום ההיי-טק. החיבור הניב תהליך המשך מדהים, שבו דן נסע פעמיים בשבוע לת"א (זה אינו דבר פשוט לאספרגר) ורכש מקצוע כבודק תוכנה. היום דן עובד בחברת הייטק ומרוויח כמעט כפול משכר מינימום. כשהגיע אלינו עבד כסבל במפעל תעשייתי וקיבל שכר מותאם.